

Uchwała z dnia 4 grudnia 2009 r., III CZP 105/09

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Katarzyna Tyczka-Rote

Sędzia SN Kazimierz Zawada

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa syndyka masy upadłości – Artur O. - Przedsiębiorstwo Handlowo-Uslugowe "O." w M. przeciwko Adamowi W. o ustalenie i zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 4 grudnia 2009 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 15 lipca 2009 r.:

„Czy przepis art. 132 § 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535) stanowiący, że syndyk, nadzorca sądowy albo zarządca nie ponosi opłat sądowych, ma również zastosowanie do roszczeń przewidzianych w art. 134 tej ustawy?”

podjął uchwałę:

Nie podlega opłacie sądowej wniesiony przez syndyka masy upadłości pozew o zasądzenie pieniężnej równowartości nieruchomości sprzedanej przez upadłego na podstawie umowy bezskutecznej w stosunku do masy upadłości (art. 132 ust. 2 w związku z art. 134 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, jedn. tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361).

Uzasadnienie

Zarządzeniem z dnia 30 kwietnia 2009 r. przewodniczący w Sądzie Okręgowym w Płocku zwrócił syndykowi masy upadłości – na podstawie art. 130² § 1 k.p.c. – pozew w części dotyczącej żądania zasądzenia kwoty 296 700 zł z tytułu równowartości nieruchomości, zbytych przez dłużnika na podstawie umowy sprzedaży bezskutecznej w stosunku do masy upadłości z powodu spełnienia przesłanek przewidzianych w art. 128 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo

upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361 – dalej: "Pr.u.n."). Przewodniczący nie podzielił stanowiska syndyka, że zgodnie z art. 132 ust. 2 Pr.u.n. pozew nie podlega opłacie sądowej. Uznał, że przewidziane w przytoczonym przez syndyka przepisie zwolnienie od opłat sądowych nie dotyczy powództwa opartego na art. 134 Pr.u.n.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, rozpoznając zażalenie powoda, przedstawił – na podstawie art. 390 § 1 w związku z art. 397 § 2 i art. 13 § 1 k.p.c. – przytoczone na wstępie zagadnienie prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przestawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne dotyczy zakresu zwolnienia od opłat sądowych przewidzianego w art. 132 ust. 2 Pr.u.n. i sprowadza się – ze względu na konieczność wyjaśnienia stanowiącej przedmiot zagadnienia prawnego wątpliwości dla rozpoznania sprawy – do pytania, czy wniesiony przez syndyka masy upadłości pozew, oparty na art. 134 Pr.u.n., o zasądzenie pieniężnej równowartości nieruchomości sprzedanej przez upadłego na podstawie bezskutecznej w stosunku do masy upadłości umowy, jest objęty przewidzianym w art. 132 ust. 2 Pr.u.n. zwolnieniem od opłat sądowych.

W orzecznictwie Sąd Najwyższego problem ten nie był przedmiotem rozważań zarówno w okresie obowiązywania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm. – dalej: „Pr.upadł.”), jak i po wejściu w życie Prawa upadłościowego i naprawczego. Warto dodać, że przewidziane w art. 132 ust. 2 Pr.u.n. zwolnienie syndyka masy upadłości od opłat sądowych jest powtórzeniem regulacji zawartej w art. 57 § 1 Pr.upadł., wprowadzonej ustawą z dnia 31 lipca 1997 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 117, poz. 751). W literaturze podkreśla się, że celem tego ustawowego zwolnienia od opłaty sądowej jest ułatwienie syndykowi zaskarżania czynności upadłego, zdarza się bowiem, że w masie upadłości nie ma środków na uiszczenie opłat sądowych.

Stanowiąca przedmiot rozstrzyganego zagadnienia kwestia nie wzbudziła szerszego zainteresowania w piśmiennictwie, a podejmujący ją autorzy wyrazili odmienne poglądy. Podniesiono, że przewidziane w art. 132 ust. 2 Pr.u.n. zwolnienie od opłat sądowych dotyczy każdego powództwa syndyka związanego z

czynnościami dokonanyymi przez upadłego z pokrzywdzeniem wierzycieli, a nie tylko powództwa o ustalenie albo uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną.

Wskazano także – podkreślając jedynie, że z art. 132 ust 2 Pr.u.n. nie wynika wprost, o jakie powództwa w nim chodzi – iż omawiane zwolnienie od opłat sądowych nie dotyczy powództwa opartego na art. 134 Pr.u.n.

W literaturze i orzecznictwie przyjmuje się, że art. 134 Pr.u.n. reguluje konsekwencje bezskuteczności czynności upadłego w sytuacji, w której na podstawie takiej czynności składniki majątkowe wyszły z jego majątku, np. wskutek zbycia rzeczy lub prawa, albo do niego nie weszły, np. w wyniku zwolnienia z długu. Dotyczy to zarówno wypadku, w którym zachodzi bezskuteczność z mocy prawa (art. 127-128 Pr.u.n.), jak i bezskuteczność wynikająca z wyroku sądu (art. 527 k.c. w związku z art. 131 Pr.u.n.) lub postanowienia sędziego-komisarza (art. 129-130 Pr.u.n.). Zgodnie z omawianym przepisem, bezskuteczność czynności upadłego rodzi po stronie syndyka roszczenie o wydanie do masy upadłości w naturze przedmiotów majątkowych, które ubyły z majątku upadłego albo do niego nie weszły, bądź roszczenie o zasądzenie – gdy przekazanie wymienionych przedmiotów w naturze jest niemożliwie – ich równowartości w pieniądzu. W razie odmowy przekazania tych przedmiotów albo ich równowartości do masy upadłości, syndyk powinien wytoczyć przeciwko osobie trzeciej odpowiednie powództwo o świadczenie; w toku sprawy bezskuteczność czynności upadłego podlega badaniu jako przesłanka rozstrzygnięcia (por. wyrok Sąd Najwyższego z dnia 3 października 2007 r., IV CSK 184/07, OSNC 2008, nr 12, poz. 142).

W literaturze nie budzi zastrzeżeń objęcie zwolnieniem od opłat sądowych przewidzianym w art. 132 ust. 2 Pr.u.n. – wnoszonego przez syndyka – powództwa o ustalenie oraz o uznanie czynności upadłego za bezskuteczną. Kontrowersja dotyczy jedynie powództwa opartego na art. 134 Pr.u.n., trafne jest jednak zapatrywanie, że zwolnienie obejmuje także to powództwo.

Za przyjętą interpretacją art. 132 ust. 2 Pr.u.n. przemawia przede wszystkim wykładnia językowa. Wynikająca z art. 132 ust. 1 Pr.u.n. legitymacja syndyka do wytoczenia powództwa dotyczy także powództwa opartego na art. 134 Pr.u.n. To oznacza, że również do tego powództwa znajduje zastosowanie przewidziane w art. 132 ust. 2 Pr.u.n. zwolnienie syndyka od opłat sądowych, gdyż nie zostało ono uzależnione od rodzaju powództwa, zwłaszcza ograniczone tylko do powództwa o ustalenie albo uznanie czynności upadłego za bezskuteczną. Gdyby ustawodawca

chciał takie ograniczenie wprowadzić, to – nadając interpretowanemu przepisowi odpowiednie brzmienie – dałby temu wyraz.

Wykładnia funkcjonalna również dostarcza argumentów przemawiających za objęciem powództwa opartego na art. 134 Pr.u.n. zakresem omawianego zwolnienia od opłat sądowych. Podnoszony w literaturze wskazany cel wprowadzenia tego zwolnienia jest aktualny także w wypadku wytaczania przez syndyka powództwa o wydanie masie upadłości w naturze przedmiotów majątkowych, które ubyły z majątku upadłego albo do niego nie weszły, bądź powództwa o zasądzenie – gdy przekazanie wymienionych przedmiotów w naturze jest niemożliwe – ich pieniężnej równowartości. Objęcie omawianym zwolnieniem od opłat sądowych także tego powództwa ułatwia syndykowi odzyskanie należących do masy upadłości składników majątkowych oraz sprzyja realizacji celu postępowania upadłościowego i jego sprawności. Nie bez znaczenia jest też funkcjonalny związek art. 127-130 i art. 527 w związku z art. 131 oraz art. 134 Pr.u.n. Powództwo oparte na art. 134 Pr.u.n. dotyczy sytuacji, w której z powodu bezskuteczności czynności upadłego nastąpił ubytek w majątku upadłego, a osoba zobowiązana do przekazania masie upadłości określonych składników majątkowych albo ich pieniężnej równowartości nie wykonuje dobrowolnie spoczywającego na niej obowiązku. Trudno zatem dopatrzeć się racjonalnych powodów przemawiających za wyłączeniem takiego powództwa syndyka z zakresu zwolnienia od opłat sądowych przewidzianego w art. 132 ust. 2 Pr.u.n. Umieszczenie tego artykułu po przepisach regulujących bezskuteczność czynności upadłego, a przed art. 134 Pr.u.n., również nie może stanowić argumentu rozstrzygającego o ograniczeniu zwolnienia syndyka od opłat sądowych tylko do powództwa o ustalenie i uznanie czynności upadłego za bezskuteczną.

Z tych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w uchwale.